

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 6^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1952

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΕΜΜ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ὁ Πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στρατηγοῦ **Θεοδώρου Παγκάλου** καὶ προσθέτει ὅτι ὁ μεταστάς ὑπῆρξε στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ φυσιογνωμία τῆς Ἑλλάδος. Εἰς μνήμην τοῦ ἐκλιπόντος ἀνδρὸς ἐτηρήθη ἑνὸς λεπτοῦ σιγῆ.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς παρουσιάζει τὰ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας ἀποσταλέντα βιβλία.

Ὁ κ. **Ἰωάνν. Καλιτσουνάκης**, παρουσιάζει τὸ Μέγα λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ οἴκου Δ. Δημητράκου, καὶ λέγει τὰ ἑξῆς:

Πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐτελείωσεν ἡ ἔκδοσις ἑνὸς μεγάλου παρ' ἡμῖν βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἐξεδίδετο ἐπὶ 20 ἔτη.

Ἐννοῶ τὸ Μέγα Λεξικὸν τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς γλώσσης τοῦ «Ἀρχαίου Ἐκδοτικοῦ Οἴκου» τοῦ Δημητρίου Δημητράκου.

Ὁ σεβαστὸς καὶ δραστήριος ἐκδότης δύναται νὰ καυχᾶται ὅτι κατόρθωσε νὰ ἐκδώσῃ διὰ ἀτρυτῶν κόπων καὶ μεγάλης δαπάνης τὸ ἐννεάτομον αὐτὸ Λεξικὸν, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς παρεχομένης ὕλης ὑπερέχει ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν Λεξικῶν, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησάν ποτε παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι.

Τὸ Λεξικὸν αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ τὸν πλοῦτον τῶν λέξεων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης.

Ἐκαστον λῆμμα τοῦ Μεγάλου Λεξικοῦ Δ. Δημητράκου περιέχει χωρῖα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων καὶ τῶν συγχρόνων συγγραφέων, προ-

κειμένου δὲ περὶ τῆς λαλουμένης Ἑλληνικῆς ἀναγράφει φράσεις καὶ παροιμίας ἐκ τοῦ λαλουμένου λόγου ἢ ἐκ κειμένων ἐλλήνων λογοτεχνῶν.

Ἐξεπληρώθη οὕτω, ἔν τινι μέτρῳ, τὸ ὄνειρον τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Χατζιδάκι, διὰ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀγωνισθῆ με ὅλας του τὸς δυνάμεις· δὲν κατώρθωσε μὲν αὐτὸς νὰ τὸ ἴδῃ ὡς τὸ ἐφαντάσθη, ἀλλὰ ἐθεμελίωσε τοῦλάχιστον τὸ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐκδιδόμενον τώρα Λεξικὸν τῆς λαλουμένης Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν διαλέκτων της, ἐκδιδόμενον καθ' ὅλους τοὺς ἐπιστημονικοὺς κανόνας, καὶ ἀριθμοῦν ἤδη τρεῖς τόμους.

Τὰ κυκλοφοροῦντα σήμερον παρ' ἡμῶν ἐκτενέστερα Λεξικά τῆς ἀρχαίας γλώσσης εἶναι κυρίως δύο.

Τὸ τοῦ Ἀθ. Σακελλαρίου τρίτομον καὶ

τὸ τοῦ Μιχ. Κωνσταντινίδου τετράτομον.

Τὸ τοῦ Σακελλαρίου εἶναι σχεδὸν κατὰ λέξιν μετάφρασις ἐκ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ Γερμ. Λεξικοῦ τοῦ Πάπτε (1871) με προσθήκας ὅμως καὶ ἐκ τοῦ τετρατόμου Λεξικοῦ τοῦ Πάσσοβ (1841-1857). Τὰ δύο αὐτὰ Γερμανικὰ Λεξικά παρέσχον μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Ὑπερέχει βέβαια ὡς πρὸς τοῦτο ὁ ἐννεάτομος Θησαυρὸς τοῦ Ἑρμ. Στεφάνου, ὅστις ἐξεδόθη λατινιστὶ ἐν Παρισίοις (1831-1865), καὶ τοῦ ὁποίου κυριώτατοι συντάκται ἦσαν Γερμανοὶ φιλόλογοι, οἱ δύο ἀδελφοὶ Didorf, ὁ Hase, ὁ Th. Fick καὶ ἄλλοι.

Τὸ ἔτερον Λεξικὸν εἶναι τὸ τοῦ Ξενοφ. Μόσχου—Μ. Κωνσταντινίδου. Τοῦτο εἶναι μετάφρασις τοῦ Ἀγγλοελληνικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Liddell-Scott. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔχομεν εἰς νέαν ἔκδοσιν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν συντελεσθεῖσαν τῇ βοήθειᾳ καὶ τοῦ Jones (1925-1940). Θεωρεῖται ἀκριβέστατον.

Ἐξαιρῶ τοῦ λόγου μου τὰ παλαιότερα Λεξικά τοῦ Γαζῆ, τοῦ Κούμα, τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντίου, τὰ ὁποῖα ἐπιτυχάνουν μὲν γενικῶς εἰπεῖν εἰς τὸ ἐρμηνευτικὸν μέρος, περιέχουν ὅμως σφάλματα εἰς τὸ Γραμματικὸν καὶ κυρίως εἰς τὸ ἐτυμολογικὸν μέρος.

Ἀναφέρω ἐδῶ ἐν παρῳδῳ ὅτι διὰ σχολικὴν χρῆσιν ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ νεωτέρου Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Πέτρου Δημητράκου, εἰς ἓνα τόμον, σύντομον Λεξικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἴω. Σταματάκου, ὁ ὁποῖος ἐξελίσσεται εἰς δόκιμον Λεξικογράφον.

Ἔχομεν καὶ παλαιότερους ἀρκετοὺς γνωστοὺς καὶ ἀξιολόγους λεξικογράφους, ὅπως, πλὴν τοῦ μνημονευθέντος Σκαρλ. Βυζαντίου, τὸν Στέφανον Κουμανούδη (Λατινικὸν Λεξικὸν Οὐλερίχου, Συναγωγή ἀθησαυρίστων λέξεων, Συναγωγή λέξεων ὑπὸ τῶν λογίων πλασθεισῶν), τὸν Κ. Βαρβάτην (διὰ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν), τὸν ἀκριβολόγον Ἀντόνιον Γιάνναρην (Μικρὸς Θησαυρὸς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς

γλώσσης εἰς δύο τόμους, δύο Λεξικά, ἔκτενές καὶ συντομώτερον, τῆς Γερμανικῆς γλώσσης καὶ τὸ μικρὸν περιεκτικὸν τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης), τὸν στρατιωτικὸν Ἄντ. Ἡπίτην (ἔκτενῆ Λεξικὰ Γαλλοελληνικὸν καὶ Ἑλληνογαλλικόν, τῶν Τεχνικῶν ὄρων), τὸν Ἀγγελον Βλάχον (Λεξικὸν Ἑλληνογαλλικόν) καὶ ἄλλους.

Ὡς πρὸς τὰ Λεξικά τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης (καθαρευούσης ἢ δημοτικῆς) ἀναφέρω τὰ ἀκόλουθα :

α' τὸ τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντίου τοῦ 1835, μικρὸν μὲν, ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι σπουδαιότατον καὶ χρησιμώτατον (δημοτικῆς).

β' Τὸ δίτομον Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν (1933) ἡ ἄλλοτε ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις ἐφημερίς «Πρωΐα» καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺν χρόνον. Τὸν πρόλογον τούτου ἔχει γράψει ὁ μακαρίτης καθηγητῆς τῆς Γλωσσολογίας Γεώργ. Ἀναγνωστόπουλος (εἶναι τῆς καθαρευούσης καὶ δημοτικῆς).

γ' Τὸ νῦν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Πέτρου Δημητράκου Λεξικὸν τῆς νέας δημῶδους Ἑλληνικῆς τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωάννου Σταματάκου.

Ἐπανερχόμενος νῦν εἰς τὸ παρουσιαζόμενον Λεξικὸν σημειῶ ὅτι τὸ νέον τοῦτο ἐννεάτομον «Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης», τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Δημητράκου, ἀναγράφει τὰ χωρία τῶν συγγραφέων καὶ ἐρμηνεύει αὐτά, περιέχει ὅμως ὀλίγας ἐτυμολογίας καὶ ἴσως ἔγινε τοῦτο καλῶς, διότι ἡ ἐτυμολογία εἰς τὴν φιλολογίαν διαρκῶς προάγεται διὰ τῶν ἐρευνῶν τῶν γλωσσολόγων καὶ γρήγορα ἀπαρχαιοῦνται πολλαὶ ἐτυμολογίαι. Ὁ ἐκδότης ἄλλως τε Δημ. Δημητράκος ἀγγέλλει ὅτι θὰ ἐκδώσῃ καὶ δέκατον τόμον περιέχοντα τὰς ἐτυμολογίας τῶν ἑλληνικῶν λέξεων κατὰ τὰς τελευταίας ἐρεῦνας τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, πρὸς τούτοις δὲ καὶ Λεξικὸν τῶν ἀρχαίων κυρίων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον καθ' ὑπόδειγμα τοῦ διτόμου Γερμανικοῦ τοῦ Πάπε-Μπέντσελερ.

Ἐὰν ἐπρόκειτο τὸ τελευταῖον τοῦτο λεξικὸν τῶν κυρίων ὀνομάτων νὰ ἐπαυκεδοθῆ δὲν θὰ ἦτο πλέον δίτομον, ἀλλὰ σχεδὸν πεντάτομον μὲ τὰ νέα κύρια ὀνόματα τὰ ὁποῖα ἔχομεν ἐξ ἐπιγραφῶν, ὀστροάκων, παπύρων, νέων κειμένων κλπ.

Γενικῶς εἰπεῖν Λεξικὸν πλήρες τῆς ὅλης ἑλληνικῆς γλώσσης ἀρχαίας, μεσαιωνικῆς καὶ νέας εἶναι μέγα τι κατόρθωμα, ὄνειρον, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ ἐκπληρωθῆ πρέπει νὰ περάσουν ἀκόμη παραπολλοὶ γενεαί· διότι πρέπει πρῶτον πρὸς τοῦτο νὰ ἔχομεν καλὰς κριτικὰς ἐκδόσεις τῶν κειμένων τῶν συγγραφέων (ὄχι μόνον τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν χριστιανικῶν, καὶ τῶν μεσαιωνικῶν), ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἐκδόσεων τούτων νὰ συγγραφῶσι Λεξικά εἰδικὰ τῶν συγγραφέων τούτων, καὶ ἐξ αὐτῶν ἔπειτα νὰ σχηματισθῆ ὁ Θεσαυρὸς τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς γλώσσης. Χρήσιμα

λεξικά διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δὲν ἔχομεν πολλά. Εἶναι τὸ Ὅμηρικὸν τοῦ Ebeling, ὁ Ἀριστοτελικὸς πίναξ τοῦ Bonitz (τὸν ὁποῖον συνέλεγε καὶ ἐτακτοποιεῖ ἐπὶ 30 σχεδὸν ἔτη) καὶ Σοφόκλειον Λεξικὸν τοῦ Eilendt-Genthe. Σήμερον ἐν Ἀμβούργῳ παρασκευάζεται νέον Πλατωνικὸν Λεξικόν, τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἀντάξιον τῶν σημερινῶν Πλατωνικῶν ἐρευνῶν καὶ θὰ ἀντικαταστήσῃ τὰ παλαιότερα πλατωνικά λεξικά τοῦ ἄγγλου Mitchell καὶ τοῦ Γερμανοῦ Ast.

Σήμερον ἀρχίζουσι νὰ ἐκδίδωνται καὶ ἰδιαίτερα γλωσσικά Λεξικά καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀναφέρω τὸ συνεχιζόμενον τώρα Lexicon Athanasianum ὑπὸ G. Müller (ἐν Βερολίνῳ, εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸ στοιχεῖον Α).

Ὡς πρὸς τυχὸν νέαν ἔκδοσιν τοῦ περὶ οὗ τώρα ὁ λόγος «Μεγάλου Λεξικοῦ», θὰ προέτεινον κατ' αὐτὴν νὰ ἀφαιρεθοῦν αἱ ξέναι λέξεις (τουρκικαί, ἰταλικαί κλπ.) καὶ νὰ καταχωρισθοῦν εἰς ἴδιον παράρτημα, καθὼς ἔκαμεν ὁ Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, κατατάξας αὐτὰς ὡς «ἐκφυλλοφορητέας» εἰς ἰδιαίτερον παράρτημα.

Θὰ εἶχεν οὕτω ἡ νέα ἔκδοσις τοῦ Μεγάλου τούτου Λεξικοῦ ἓνα ἰδιαίτερον τόμον (ἢ ἴσως καὶ δύο) μὲ τὸ ἐτυμολογικὸν μέρος, μὲ τὰ κύρια ὀνόματα καὶ μὲ τὸ τμήμα τῶν ξένων λέξεων.

Ἐπίσης πρέπει καὶ ὁ προτασόμενος τῶν τόμων κατάλογος τῶν Ἑλλήνων Συγγραφέων καὶ τῶν ἔργων των νὰ ἐξετασθῇ ἐκ νέου καὶ συμπληρωθῇ δι' ἀναγραφῆς ἀκριβοῦς ἐφ' ὅσον εἶναι τοῦτο δυνατόν, τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου ἐκάστου συγγραφέως. Ἄς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ὁ προταχθεὶς κατάλογος τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἔργων των εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος (1925) τοῦ νέου Ἑλληνοαγγλικοῦ Λεξικοῦ Liddell-Scott-Jones.

Τὸ Μέγα Λεξικὸν τοῦ Δημητρίου Δημητράκου, τὸ ἐκτενέστατον πάντων τῶν ὑπαρχόντων, θὰ παράσχη βεβαίως πολλὰς ὑπηρεσίας διὰ τὰ ἑλληνικά γράμματα, καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Αἱ σπουδαιότεραι βιβλιοθήκαι τοῦ ἔξωτερικοῦ πάντως θὰ ζητήσουν νὰ τὸ ἀποκτήσουν.

Τελειῶνων τὴν παρουσίαν τοῦ Λεξικοῦ τούτου ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω ὅτι ὁ «Ἀρχαῖος Ἐκδοτικὸς Οἶκος Δημητρίου Δημητράκου» δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος ὅτι κατώρθωσε μετὰ εἰκοσαετῆς σχεδὸν μόχθους καὶ δαπάνας νὰ φέρῃ εἰς πέρας τοιοῦτον ἔργον, τῇ βοηθείᾳ πλείστων ὄσων Ἑλλήνων λογίων καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ μακαρίτου Ἰω. Ζερβοῦ, τὸ ὁποῖον ἔργον ὄχι μόνον αὐτὸν τιμᾷ, ἀλλὰ ἀνυψώνει καὶ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ξένου ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ὅστις οὕτω θὰ ἴδῃ ὅτι γίνεται καὶ παρ' ἡμῖν πρωτότυπος καὶ σοβαρὰ ἐπιστημονικὴ ἐργασία δι' ἀποδελτιώσεως ἐκ τῶν πηγῶν, ἐξ ἧς ἐργασίας καὶ οἱ ξένοι θὰ δύνανται πολλαπλῶς νὰ βοηθῶνται εἰς τὰς μελέτας των.